

Het leugenachtige leven van volwassenen

Elena Ferrante

Het leugenachtige leven van volwassenen

Vertaald uit het Italiaans
door Miriam Bunnik en Mara Schepers

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Eerste druk september 2020

Tweede druk september 2020 (gebonden)

Derde druk september 2020

Vierde druk oktober 2020

Oorspronkelijke titel *La vita bugiarda degli adulti*

© 2019 Edizioni e/o

© 2020 Nederlandse vertaling Miriam Bunnik en Mara Schepers /

Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Foto omslag © Felicia Simion / Trevillion Images

NUR 302

ISBN 978 90 284 5079 0 (paperback)

ISBN 978 90 284 5106 3 (gebonden)

www.wereldbibliotheek.nl



I

1

Twee jaar voordat mijn vader ons verliet zei hij tegen mijn moeder dat ik heel lelijk was. Hij zei het op fluisterton, in het appartement dat mijn ouders, toen ze net getrouwd waren, hadden gekocht in de wijk Rione Alto, aan het einde van de Via San Giacomo dei Capri. Alles – de plekken in Napels, het blauwe licht van een ijsskoude februarimaand, die woorden – is stil blijven staan. Maar ik ben weggeleden en glijd ook nu nog weg, in deze regels die mij een verhaal willen geven terwijl ik eigenlijk niets ben, niets eigens, niets wat echt is begonnen of echt tot voltooiing is gekomen: slechts een wirwar waarvan niemand, zelfs niet degene die op dit moment aan het schrijven is, weet of er de juiste draad in zit voor een verhaal of dat het gewoon een warrig verdriet is, zonder verlossing.

2

Ik heb veel van mijn vader gehouden, hij was altijd aardig. Hij had verfijnde manieren die helemaal in overeenstemming waren met een lichaam dat zo slank was dat zijn kleding een maat te groot leek, waardoor hij in mijn ogen iets onnavolgbaar elegants uitstraalde. Zijn gezicht had zachte trekken en niets – zijn diepe ogen met lange wimpers niet, zijn onberispelijk gebouwde neus niet, zijn volle lippen niet – bracht die harmonie uit balans. Hij deed altijd heel opgewekt tegen mij, hoe zijn of mijn humeur ook was, en hij trok zich nooit terug in zijn studeerkamer – hij studeerde altijd – voordat hij me op z'n minst een glimlach had ontlokt. Vooral mijn haar schonk hem vreugde, maar ik vind het nu moeilijk te zeggen wanneer hij begon met zijn loftuigen,

misschien al toen ik twee of drie jaar oud was. In elk geval voerden we tijdens mijn kindertijd dit soort gesprekken:

‘Wat heb je mooi haar, wat een kwaliteit, wat een glans, mag ik het hebben?’

‘Nee, het is van mij.’

‘Wees niet zo gierig.’

‘Als je wilt, mag je het lenen.’

‘Prima, ik geef het toch niet meer terug.’

‘Je hebt je eigen haar al.’

‘Dat heb ik van jou gepakt.’

‘Niet waar, je liegt.’

‘Kijk maar, het was zo mooi dat ik het van je heb gestolen.’

Ik keek, maar voor de grap, ik wist dat hij het nooit van me zou stelen. En ik lachte, ik lachte heel veel, met hem had ik meer plezier dan met mijn moeder. Hij wilde altijd iets van mij, mijn oor, mijn neus, mijn kin, hij zei dat ze zo volmaakt waren dat hij er niet zonder kon. Ik was dol op die toon, hij bewees me voortdurend hoe onmisbaar ik voor hem was.

Natuurlijk deed mijn vader niet bij iedereen zo. Soms, wanneer hij zich heel erg door iets liet meeslepen, kon hij in al zijn opwindning nog wel eens zijn zeer verfijnde redevoeringen doorspekken met ongecontroleerde emoties. Op andere momenten hield hij het juist kort en nam hij zijn toevlucht tot beknopte, uiterst precieze zinnen, die zo compact waren dat niemand meer iets zei. Dat waren twee vaders die heel anders waren dan de vader van wie ik hield, en ik merkte hun bestaan pas op toen ik zeven of acht was, toen ik hem hoorde discussiëren met vrienden en kennissen die af en toe bij ons thuis kwamen voor zeer verhitte bijeenkomsten over problemen waarvan ik niets begreep. Over het algemeen zat ik dan met mijn moeder in de keuken en besteedde ik weinig aandacht aan hoe ze een paar meter verderop ruziemaakten. Maar soms, wanneer mijn moeder dingen te doen had en ook zij zich terugtrok in haar kamer, ging ik alleen in de gang zitten spelen of lezen – meestal lezen, zou ik zeggen, omdat mijn vader heel veel las, mijn moeder ook,

en ik graag wilde zijn zoals zij. Ik besteedde geen aandacht aan de discussies, ik stopte alleen met spelen of lezen wanneer het plotseling stil werd of mijn vader een van die vreemde stemmen opzette. Vanaf dat moment schreef hij de wet voor en dan wachtte ik tot de bijeenkomst voorbij was om te zien of hij weer normaal was geworden, de vader met de vriendelijke en liefdevolle stem.

De avond waarop hij die woorden zei was hij net te weten gekomen dat het niet zo goed ging op school. Dat was iets nieuws. Sinds de eerste klas van de basisschool was ik altijd een goede leerling geweest en pas de laatste twee maanden presteerde ik slecht. Maar mijn ouders hechtten veel belang aan goede schoolresultaten en vooral mijn moeder was bij de eerste slechte cijfers ongerust geworden.

‘Wat is er aan de hand?’

‘Dat weet ik niet.’

‘Je moet leren.’

‘Dat doe ik.’

‘Maar?’

‘Sommige dingen onthoud ik, andere niet.’

‘Blijf leren totdat je alles onthoudt.’

Ik leerde uit alle macht, maar de resultaten bleven teleurstellend. Die specifieke middag was mijn moeder met mijn leraren gaan praten en erg teleurgesteld teruggekomen. Ze had me niet de les gelezen, mijn ouders lazen me nooit de les. Ze had alleen gezegd: ‘De wiskundelerares is het minst tevreden, maar ze heeft gezegd dat als je echt wilt, je het wel kunt halen.’ Toen was ze naar de keuken gegaan om het avondeten klaar te maken en intussen was mijn vader thuisgekomen. Vanuit mijn kamer hoorde ik alleen dat ze het beklag van de leraren voor hem samenvatte, ik maakte eruit op dat ze de veranderingen van de vroege puberteit erbij haalde om het voor me op te nemen. Maar hij onderbrak haar, en met een van de stemmen die hij nooit bij mij gebruikte – zowaar een concessie aan het dialect, totaal verboden bij ons thuis – liet hij zich iets ontvallen wat hij zich zeker niet had wil-

len laten ontvallen: ‘De puberteit heeft er niets mee te maken. Ze gaat op Vittoria lijken.’

Ik weet zeker dat als hij had geweten dat ik hem kon horen, hij nooit zou hebben gesproken op een manier die zo ver af stond van onze gebruikelijke geamuseerde luchtigheid. Ze dachten allebei dat mijn kamerdeur dichtzat, die deed ik altijd dicht, en ze realiseerden zich niet dat een van hen die had opengelaten. Zo leerde ik op mijn twaalfde van de ingehouden stem van mijn vader, die zijn best deed om zacht te praten, dat ik op zijn zus begon te lijken, een vrouw in wie – dat had ik hem zolang ik me kon herinneren horen zeggen – lelijkheid en boosaardigheid perfect op elkaar aansloten.

Hier zou je me kunnen tegenspreken: misschien overdrijf je, je vader zei niet letterlijk ‘Giovanna is lelijk’. Dat is waar, het zat niet in zijn aard om zulke botte woorden te gebruiken. Maar ik zat in een heel kwetsbare periode. Ik menstrueerde al bijna een jaar, je kon mijn borsten al heel goed zien en daar schaamde ik me voor, ik was bang dat ik stonk, ik waste me voortdurend, ik ging lusteloos naar bed en werd lusteloos wakker. In die periode was mijn enige troost, mijn enige zekerheid, dat hij absoluut alles aan mij geweldig vond. Dus toen hij me op gelijke hoogte stelde met tante Vittoria was dat erger dan wanneer hij zou hebben gezegd: ‘Ooit was Giovanna mooi, nu is ze lelijk geworden.’ De naam Vittoria klonk bij mij thuis als een monsterlijk wezen dat alle mensen die het aanraakt bevlekt en besmet. Ik wist weinig tot niets van haar, ik had haar zelden gezien maar – en dat is het punt – van die gelegenheden herinnerde ik me alleen de afkeer en de angst. Niet de afkeer en de angst die zij in levenden lijve mogelijk in mij had opgewekt, daar had ik geen enkele herinnering aan. Wat me bang maakte waren de afkeer en de angst die mijn ouders jegens haar voelden. Mijn vader praatte altijd al raadselachtig over zijn zus, alsof ze schandelijke rituelen beoefende die haar bezoedelden en daarmee iedereen die met haar omging. Mijn moeder had het nooit over haar en wanneer ze zich met mijn vaders uitbarstingen bemoeide, had ze juist de neiging

hem de mond te snoeren alsof ze bang was dat zij, waar ze ook was, hen kon horen en meteen op hoge poten door de Via San Giacomo dei Capri zou rennen – hoewel het een lange en steile straat was – en opzettelijk alle ziekten van de ziekenhuizen in de buurt zou meenemen, naar ons huis op de zesde verdieping zou vliegen, de meubels stuk zou schieten met donkere, benevelde schichten uit haar ogen en mijn moeder zou slaan als ze alleen maar probeerde zich te verzetten.

Natuurlijk voelde ik wel aan dat achter die spanning een verleden van wederzijds onrecht moest zitten, maar ik wist toentertijd weinig van familie zaken en bovendien beschouwde ik die vreselijke tante niet als familie. Ze was een schrikbeeld uit mijn kindertijd, ze was een magere en bezeten schim, ze was een warige gestalte die op de loer lag in hoekjes van huizen wanneer de duisternis viel. Moest ik dus zo, zonder enige inleiding, ontdekken dat ik op haar begon te lijken? Ik? Ik die tot op dat moment had geloofd dat ik mooi was en dankzij mijn vader meende dat ik dat voorgoed zou blijven? Ik die door zijn voortdurende erkenning dacht dat ik prachtig haar had, ik die geliefd wilde zijn zoals hij me liefhad, zoals hij me had doen geloven, ik die al verdrietig werd van het idee dat allebei mijn ouders ineens ontevreden over me waren, een ontevredenheid die me verontrustte en alles dof maakte?

Ik wachtte op mijn moeders woorden, maar haar reactie troostte me niet. Hoewel ze alle familieleden van haar man haatte en haar schoonzus verafschuwde zoals je een hagedis verafschuwt die over je blote been naar boven kruipt, schreeuwde ze niet naar hem: 'Ben je gek, mijn dochter en jouw zus hebben niets gemeen.' Ze hield het bij een futloos, zeer kort: 'Nee joh, helemaal niet.' En ik deed snel de deur van mijn kamer dicht om niets meer te hoeven horen. Toen huilde ik in stilte en ik hield pas op toen mijn vader – ditmaal met zijn lieve stem – kwam vertellen dat het eten klaar was.

Met droge ogen ging ik bij hen in de keuken zitten, met mijn blik op mijn bord moest ik een reeks nuttige adviezen aanhoren

om mijn schoolprestaties te verbeteren. Na het eten deed ik weer alsof ik huiswerk maakte, terwijl zij voor de televisie zaten. Ik voelde een pijn die maar niet ophield of minder werd. Waarom had mijn vader die woorden gezegd, waarom had mijn moeder hem niet krachtig tegengesproken? Was het onvrede over mijn slechte cijfers of ongerustheid die niets te maken had met school, en god weet hoelang al duurde? En had hij, uitgerekend hij, die lelijke woorden uitgesproken vanwege een kortstondig verdriet dat ik hem had aangedaan, of had hij, met de scherpe blik van iemand die alles weet en alles ziet, al een hele tijd geleden de tekenen gezien van een toekomstige tekortkoming van mij, van een oprukkend kwaad dat hem ontmoedigde en waarvan hij zelf niet wist hoe hij ermee moest omgaan? De hele nacht was ik ten einde raad. 's Ochtends zag ik in dat ik, als ik verlost wilde worden, moest gaan kijken hoe tante Vittoria er eigenlijk uitzag.

3

Het was een lastige onderneming. In een stad als Napels, bevolkt door families met talloze vertakkingen die ondanks soms zelfs bloedige ruzies uiteindelijk nooit echt de banden verbraken, leefde mijn vader juist compleet onafhankelijk, alsof hij geen bloedverwanten had, alsof hij zichzelf had voortgebracht. Natuurlijk had ik vaak te maken gehad met de ouders van mijn moeder en met haar broer. Dat waren allemaal liefdevolle mensen die me veel cadeautjes gaven, en totdat mijn grootouders overleden – eerst mijn opa en een jaar later mijn oma, plotse-linge verdwijningen die me overstuur hadden gemaakt, mijn moeder had gehuild zoals wij meisjes huilden wanneer we ons pijn deden –, totdat mijn oom ver weg ging om te werken, hadden we veelvuldig en plezierig contact met hen. Over de familieleden van mijn vader wist ik echter vrijwel niets. Ze waren slechts zelden in mijn leven verschenen – een huwelijk, een begrafenis – en altijd in zo'n geveinsd liefdevolle sfeer dat ik er alleen het

ongemakkelijke gevoel van gedwongen contact aan heb overgehouden: begroet je opa, geef je tante een kus. Voor die familieleden had ik dus nooit veel belangstelling gehad, ook omdat mijn ouders na die ontmoetingen altijd geïrriteerd waren en gezamenlijk besloten er niet meer aan te denken, alsof ze hadden meegedaan aan een toneelstukje van weinig waarde.

Daar moet ik bij zeggen dat de familieleden van mijn moeder op een specifieke plek woonden met een suggestieve naam, de wijk Museo – het waren de grootouders uit Museo –, maar de plek waar de familie van mijn vader woonde was onbepaald, naamloos. Ik wist maar één ding zeker: om naar hen toe te gaan moest ik omlaag, nog meer omlaag, steeds verder omlaag, tot aan de bodem van de bodem van Napels, en de reis was zo lang dat ik altijd de indruk had dat wij en mijn vaders familie in twee verschillende steden woonden. Iets wat ik lange tijd heb gedacht. Wij woonden in het hoogste deel van Napels en om naar welke plek dan ook te gaan, moesten we wel omlaag. Mijn vader en mijn moeder kwamen liever onze wijk Vomero niet uit of gingen, al met enige tegenzin, niet verder dan het huis van mijn grootouders in Museo. En ze hadden vrienden op met name het Piazza degli Artisti, in de Via Suarez, de Via Luca Giordano, de Via Scarlatti, de Via Cimarosa, straten die ik goed kende omdat daar ook veel van mijn klasgenoten woonden. Bovendien leidden die straten allemaal naar Villa Floridiana, een plek waar ik dol op was, waar mijn moeder me mee naartoe nam voor frisse lucht en zonlicht toen ik een baby was en waar ik prettige uren doorbracht met twee vriendinnen uit mijn vroege kindertijd, Angela en Ida. Pas na die plaatsen, allemaal mooi gekleurd met planten, stukken zee, tuinen, bloemen, spelletjes en goede manieren, begon de echte afdaling, die mijn ouders vervelend vonden. Voor werk, boodschappen of de behoefte die vooral mijn vader had om te studeren, mensen te ontmoeten en te debatteren, gingen zij dagelijks omlaag, met name met de funiculaire, tot aan de wijk Chiaia, tot aan de Via Toledo, en vanaf daar waagden ze zich tot aan het Piazza del Plebiscito, de nationale bibliotheek, de Port'Alba

en de Via Ventaglieri en de Via Foria en hooguit naar het Piazza Carlo III, waar de school was waar mijn moeder les gaf. Ook die namen kende ik goed – mijn ouders noemden ze regelmatig – maar het kwam niet vaak voor dat ze me meenamen en misschien werd ik er daarom niet zo gelukkig van als zij. Buiten Vomero voelde ik me nauwelijks thuis in de stad, sterker nog, hoe meer we ons in het vlakke deel begaven, hoe onbekender ze voor me was. Het was dus vanzelfsprekend dat de wijken waar mijn vaders familie woonde in mijn ogen de kenmerken hadden van een nog woeste en onontdekte wereld. Voor mij hadden ze niet alleen geen naam, maar door hoe mijn vader en moeder erover spraken waren ze voor mijn gevoel ook lastig te bereiken. Elke keer dat we erheen moesten, leken mijn ouders, die normaal gesproken energiek en welwillend waren, nogal vermoeid, nogal angstig. Ik was klein, maar hun spanning, hun gesprekken – altijd dezelfde – zijn me bijgebleven.

‘André,’ zei mijn moeder met haar uitgeputte stem, ‘kleed je aan, we moeten gaan.’

Maar hij ging door met lezen en onderstrepen in boeken, met hetzelfde potlood als waarmee hij in een schrift schreef dat eraan lag.

‘André, we komen te laat, dan worden ze boos.’

‘Ben jij klaar?’

‘Ik ben klaar.’

‘En Giovanna?’

‘Giovanna ook.’

Dan liet mijn vader zijn boeken en schriften opengeslagen op zijn bureau liggen en trok hij een schoon overhemd en zijn nette pak aan. Maar hij was stil, gespannen, alsof hij in zijn hoofd de tekst van een onvermijdelijke rol repeteerde. Mijn moeder, die helemaal niet klaar was, bleef intussen maar controleren hoe ze eruitzag, hoe ik eruitzag, hoe mijn vader eruitzag, bijna alsof alleen gepaste kleding kon garanderen dat we alle drie veilig en wel weer thuis zouden komen. Kortom, het was duidelijk dat zij al die keren van mening waren dat ze zich moesten beschermen

tegen plekken en mensen waarover ze tegen mij, om me niet ongerust te maken, niets zeiden. Maar ik voelde hoe dan ook hun ongewone bezorgdheid, sterker nog, die herkende ik, die was er altijd geweest, het was misschien mijn enige herinnering aan angst in een gelukkige kindertijd. Wat me zorgen baarde waren dit soort zinnen, bovendien uitgesproken in een Italiaans dat – ik weet niet hoe ik het moet zeggen – verpulverd leek: ‘Denk eraan, als Vittoria iets zegt, doe jij net alsof je haar niet hebt gehoord.’

‘Wat bedoel je? Als zij raar doet, moet ik mijn mond houden?’

‘Ja, onthoud dat Giovanna erbij is.’

‘Oké.’

‘Niet oké zeggen en het dan vervolgens niet doen. Het is een kleine moeite. We blijven een half uur en dan gaan we weer naar huis.’

Ik herinnerde me vrijwel niets van die uitstapjes. Geroezemoes, warmte, afgeleide kusjes op mijn voorhoofd, woorden in dialect, een vieze geur die we uit angst waarschijnlijk allemaal verspreidden. Deze sfeer had me er door de jaren heen van overtuigd dat mijn vaders familieleden – jankende schimmen van een walgelijke onbetamelijkheid, vooral tante Vittoria, de duisterste, de onbetamelijkste van allemaal – een gevaar vormden, ook al kon ik moeilijk begrijpen waaruit dat gevaar bestond. Moesten we het gebied waar zij woonden als riskant beschouwen? Waren mijn grootouders, ooms en tantes, neven en nichten gevaarlijk of alleen tante Vittoria? Alleen mijn ouders leken op de hoogte te zijn, en nu ik dringend wilde weten hoe mijn tante eruitzag, wat voor persoon ze was, zou ik me tot hen moeten richten om erachter te komen. Maar zelfs als ik hen zou onderwerpen, wat zou ik ermee opschieten? Óf ze zouden me afschepen met een korte, goedmoedige weigering – wil je je tante zien, wil je naar haar toe, waar is dat voor nodig? – óf ze zouden ongerust worden en proberen haar naam niet meer te noemen. Dus bedacht ik dat ik om te beginnen maar eens op zoek moest gaan naar een foto van haar.

Ik profiteerde van een middag waarop ze allebei niet thuis waren en ging wat rondsnuffelen in een kast op hun slaapkamer waar de albums stonden waarin mijn moeder haar foto's, die van mijn vader en die van mij keurig bewaarde. Ik kende die albums uit mijn hoofd, ik had ze vaak doorgebladerd: ze legden voornamelijk hun relatie en mijn bijna dertienjarige leven vast. En ik wist al dat er, geheimzinnig genoeg, heel veel familieleden van mijn moeder en heel weinig van mijn vader tussen zaten, en vooral dat tante Vittoria er niet bij zat. Maar ik herinnerde me dat er ergens in de kast ook een oude blikken doos stond waarin losse foto's zaten van mijn ouders van voordat ze elkaar leerden kennen. Aangezien ik die zelden tot nooit had bekeken en altijd samen met mijn moeder, hoopte ik daartussen wat foto's van mijn tante te vinden.

Ik vond de doos achter in de kast, maar besloot eerst nog een keer zorgvuldig de albums te bekijken van hun verloving, van hen als stuurs bruidspaar op een bruiloft met weinig genodigden, van hen als altijd gelukkig stel, en ten slotte van mij, hun dochter, vanaf mijn geboorte tot nu buitensporig vaak gefotografeerd. Ik bleef met name hangen bij de foto's van hun bruiloft. Mijn vader droeg een donker pak dat zichtbaar gekreukt was en hij fronste op elke foto; mijn moeder stond naast hem zonder bruidsjurk maar in een crèmekleurig mantelpakje, met een sluier in dezelfde kleur, een vaag ontroerde uitdrukking. Ik wist al dat er onder de ruim dertig genodigden een paar vrienden uit Vomero waren die ze nog steeds zagen en de familie van moederskant, de lieve grootouders uit Museo. Maar ik keek en keek toch nog eens, in de hoop dat er een figuur op stond, al was het maar op de achtergrond, die me op een of andere manier zou doen denken aan een vrouw aan wie ik geen enkele herinnering had. Helaas. Dus pakte ik de doos erbij en na vele pogingen kreeg ik die open.

Ik kiepte de inhoud op het bed, het waren allemaal zwart-witfoto's. Die van toen ze apart van elkaar jongvolwassenen

waren lagen allemaal door elkaar: mijn vrolijke moeder – met haar klasgenoten, met bevriende leeftijdgenootjes, aan zee, op straat, charmant en goed gekleed – vermengd met mijn peinzende vader – altijd alleen, nooit op vakantie, met pofbroeken tot de knie en jasjes met te korte mouwen. De foto's van hun kindertijd en pubertijd zaten echter keurig in twee enveloppen, die van mijn moeders familie en die van mijn vaders familie. Op een daarvan, zei ik tegen mezelf, staat ongetwijfeld mijn tante, en ik bekeek ze een voor een. Het waren er niet meer dan twintig, en het viel me direct op dat mijn vader – op de andere foto's als kind, jongen, samen met zijn ouders, met familieleden die ik nooit had gezien – op drie of vier van die foto's verrassend genoeg naast een met stift getekende zwarte rechthoek stond. Het was me meteen duidelijk dat hij – verbeterd, in het geheim – die uiterst nauwkeurige rechthoek had getekend. Ik stelde me voor hoe hij, met de liniaal die op zijn bureau lag, een stukje van de foto in dat geometrische figuur ving en het toen zorgvuldig met stift inkleurde, erop lettend dat hij niet buiten de lijntjes tekende. Wat een monnikenwerk; ik twijfelde er geen moment aan dat die rechthoeken uitwissingen waren en dat onder dat zwart tante Vittoria zat.

Een tijdlang wist ik niet wat ik moest doen. Uiteindelijk besloot ik in de keuken een mes te pakken en ik schraapte voorzichtig een piepklein stukje weg van het door mijn vader bedekte deel van de foto. Al snel besepte ik dat alleen het wit van het papier tevoorschijn kwam. Ik vond het spannend, ik stopte ermee. Ik wist heel goed dat ik tegen mijn vaders wil in ging en iets doen wat zijn genegenheid nog verder kon wegnemen maakte me bang. Ik kreeg nog meer de zenuwen toen ik onder in de envelop de enige foto vond waarop hij geen kind of puber was, maar een jongeman die glimlachte, wat heel zeldzaam was op de foto's van voordat hij mijn moeder kende. Hij stond er en profiel op, hij had een vrolijke blik, een recht en spierwit gebit. Maar zijn glimlach, zijn vrolijkheid waren op niemand gericht. Naast hem stonden zelfs twee van die uiterst nauwkeurige rechthoeken,

twee doodskisten waarin hij, in een tijd die ongetwijfeld anders was dan de hartelijke tijd van de foto, het lichaam van zijn zus en god weet wie nog meer had gestopt.

Ik concentreerde me heel lang op dat beeld. Mijn vader stond buiten op straat, hij droeg een geruit hemd met korte mouwen, het was waarschijnlijk zomer. Achter hem was de ingang van een winkel, van het uithangbord zag je alleen -RIJ, er was een etalage maar je kon niet zien wat er lag uitgesteld. Naast de donkere vlek stond een spierwitte paal met duidelijke contouren. En dan waren er nog de schaduwen, lange schaduwen, eentje daarvan was overduidelijk van een vrouwenlichaam. Mijn vader had, hoewel hij de personen die naast hem stonden verbeteren had uitgewist, de sporen ervan op het trottoir laten staan.

Ik deed weer mijn best om heel zachtjes de inkt van de rechtehoek weg te schrapen, maar stopte zodra ik merkte dat ook in dit geval het wit tevoorschijn kwam. Ik wachtte een minuut of twee en begon toen opnieuw. Ik werkte voorzichtig, ik hoorde mijn ademhaling in de stilte van ons huis. Ik hield pas definitief op toen het enige wat ik kon terughalen van het stuk waar ooit Vittoria's hoofd moest hebben gestaan een vlekje was dat zowel een restje stift als een stukje van haar lippen kon zijn.

5

Ik legde alles weer terug en de dreiging dat ik op de uitgewiste zus van mijn vader ging lijken bleef onder mijn huid zitten. In-tussen raakte ik steeds meer afgeleid en mijn afkeer van school groeide, wat me beangstigde. En toch wilde ik weer zo goed worden als ik tot enkele maanden daarvoor was geweest, mijn ouders vonden dat heel belangrijk, ik dacht zelfs dat ik, als ik weer hoge cijfers zou halen, weer mooi en goedaardig zou worden. Maar het lukte me niet, in de klas was ik verstrooid, thuis verdeed ik mijn tijd voor de spiegel. In de spiegel kijken werd zelfs een obsessie. Ik wilde begrijpen of mijn tante echt via mijn lichaam

tevoorschijn kwam, maar omdat ik niet wist hoe ze eruitzag, ging ik uiteindelijk naar haar op zoek in elk detail van mezelf dat duidde op een verandering. Zo vielen me kenmerken op die ik tot voor kort nooit had gezien: mijn zeer dikke wenkbrauwen, mijn te kleine ogen die bruin en dof waren, mijn overdreven hoge voorhoofd, mijn dunne haar – helemaal niet mooi, of misschien inmiddels niet meer – dat tegen mijn schedel plakte, mijn grote oren met flinke oorlellen, mijn dunne bovenlip met afschuwelijk donker donshaar erop, mijn erg dikke onderlip, mijn tanden die nog melktanden leken, mijn puntige kin en mijn neus, o mijn neus, wat stak die lomp uit naar de spiegel, wat werd die groot, wat waren de holttes tussen de neusvleugels en het tussenschot donker. Waren dat al gelaatstrekken van tante Vittoria of waren ze van mij en van mij alleen? Kon ik verwachten dat het beter of juist slechter werd? Mijn lichaam, die lange nek die leek te kunnen breken als het kwijl van een spin, die rechte, knokige schouders, die borsten die maar bleven opzwellen en donkere tepels hadden, die magere benen die te lang werden, ze kwamen bijna tot mijn oksels, was ik dat of was het de voorhoede van mijn tante, in al haar verschrikking?

Ik bestudeerde mezelf en observeerde intussen mijn ouders. Wat had ik geluk gehad, ik kon me geen betere wensen. Ze waren beeldschoon en hadden van jongs af aan van elkaar gehouden. Het weinige wat ik van hun verleden wist, hadden mijn vader en mijn moeder me verteld, hij met zijn gebruikelijke geamuseerde afstandelijkheid, zij op een beminnelijke manier geëmotioneerd. Ze hadden het altijd zo fijn gevonden om voor elkaar te zorgen dat de beslissing om een kind te nemen relatief laat was gekomen, aangezien ze al heel jong waren getrouwd. Ik was geboren toen mijn moeder dertig was en mijn vader net tweeëndertig. Ik was verwekt met ontelbare zorgen, door haar hardop uitgesproken, door hem alleen in zichzelf. De zwangerschap was zwaar geweest, de bevalling – 3 juni 1979 – een eindeloze marteling. Mijn eerste twee levensjaren waren het praktische bewijs dat hun leven, vanaf het moment dat ik ter wereld was gekomen, inge-

wikkelder was geworden. Bezorgd over de toekomst was mijn vader – docent geschiedenis en filosofie aan de meest prestigieuze middelbare school van Napels, een in de stad redelijk bekende intellectueel, geliefd bij zijn studenten, aan wie hij niet alleen zijn ochtenden, maar ook hele middagen wijdde – uit noodzaak privélessen gaan geven. Bezorgd daarentegen over een heden van voortdurende nachtelijke huilbuien, rode vlekken die me teisterden, buikpijn, woeste grillen, had mijn moeder, die Latijn en Grieks gaf op een middelbare school aan het Piazza Carlo III en manuscripten corrigeerde van boeketreeksromanetjes, een lange depressie doorgemaakt, ze was een slechte lerares en een zeer afgeleide correctrice geworden. Dat waren de problemen die ik vlak na mijn geboorte had veroorzaakt. Maar daarna was ik een rustig en gehoorzaam meisje geworden en kwamen zij er langzaam weer bovenop. De fase waarin ze allebei de hele tijd tevergeefs probeerden mij te behoeden voor het kwaad waaraan alle mensen worden blootgesteld was voorbij. Ze hadden een nieuw evenwicht gevonden zodat, hoewel hun liefde voor mij op de eerste plaats kwam, mijn vaders studie en mijn moeders werkzaamheden wel weer op de tweede plaats stonden. Dus, wat zal ik zeggen? Zij hielden van mij, ik hield van hen. Ik vond mijn vader een buitengewone man, mijn moeder een heel aardige vrouw, en allebei waren ze de enige duidelijke figuren in een verder verwarde wereld.

Verwarring waarvan ik deel uitmaakte. Op bepaalde momenten fantaseerde ik over hoe er binnen in mij een hevige strijd werd gevoerd tussen mijn vader en zijn zus, en ik hoopte dat hij zou winnen. Natuurlijk, bedacht ik, had Vittoria al eens gezegevierd, op het moment van mijn geboorte, ik was namelijk een tijdje een onuitstaanbaar kind geweest; maar daarna, bedacht ik opgelucht, werd ik lief, dus was het mogelijk om haar weg te jagen. Zo probeerde ik mezelf gerust te stellen en om me sterk te voelen deed ik mijn best om mijn ouders in mijzelf te herkennen. Maar vooral 's avonds, voordat ik naar bed ging en ik voor de zoveelste keer in de spiegel keek, leek het alsof ik hen al tijden